

Arvodena till föreståndarna för de förenade post- och järnvägsstationerna reglerades efter vissa normer, när verksamheten varit i gång en tid. Så kom det sig att Pehr August Nilsson för sitt arbete med postgöromålen kunde kvittera ut 420 kr om året från och med 1903 och från och med 1906 dessutom 240 kr i biträdesersättning. Detta steg genom 1914 års reglering till 480 resp 300 kr.

Henning Edvin Gardell övertog den förenade poststationen den 1 maj 1916 efter Pehr August, som var född i augusti 1850. Sedan dess svingade åtskilliga andra föreståndare datumstämpeln, innan poststationen drogs in med augusti månads utgång 1960. Bilåkande lantbrevbäring blev ersättningen.

E r i k L i n d g r e n

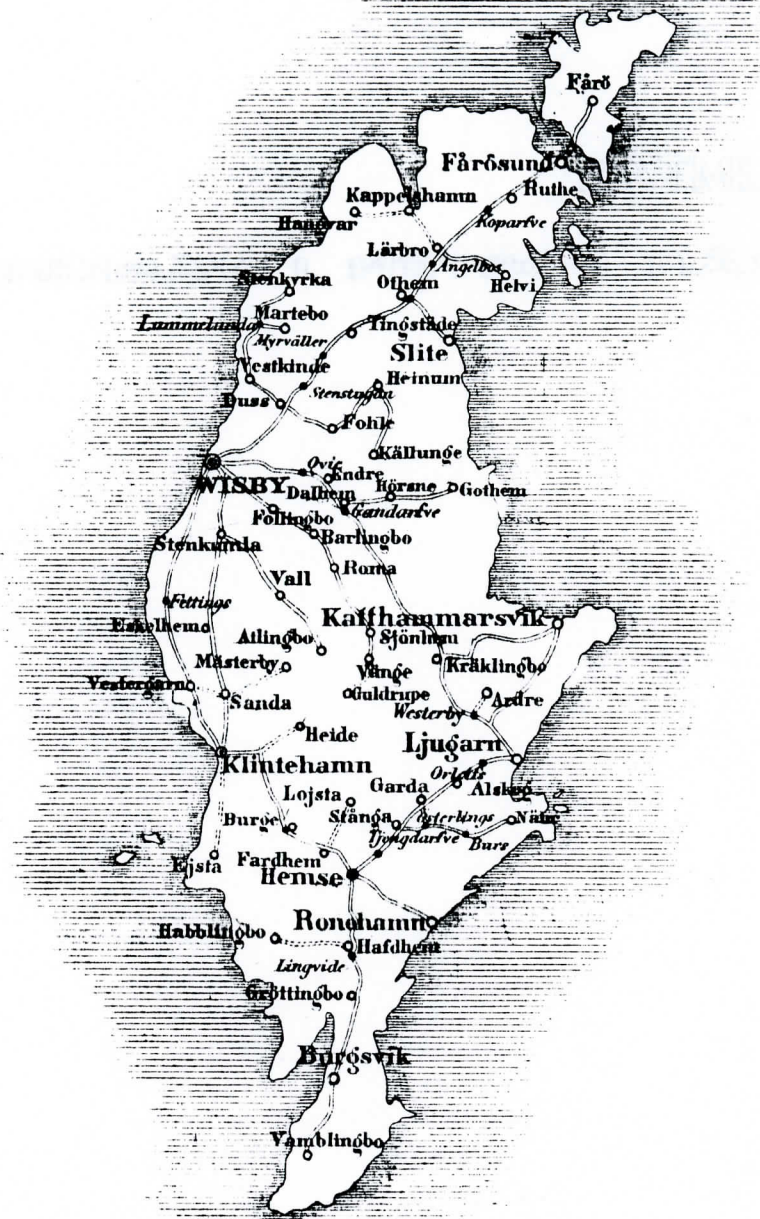
GLIMTAR

FRÅN POSTEN I VÄSKINDE

Förlagan tillverkad år 1992
Detta är kopia nr

Copyright:
Erik Lindgren

Posthistorisk skriftserie nr 61

1875 års postkarta över Gotland

Förord

Under sju år skrev jag manuskript till böcker om småländsk posthistoria och gav ut dem "på eget förlag" med stora kostnader. Tyvärr visade sig ämnet vara alltför smalt för att väcka stort nog intresse för en upplaga på 1000 ex. Om den hade minskats, skulle styckpriset per bok ha blivit så högt, att böckerna hade förblivit osålda av den orsaken. Med svårighet har jag bland bokbergen i källaren lyckats tränga in en liten ordbehandlare. Den gör det möjligt för mig att i kombination med en bordkopiator tillverka häften med posthistoria till rimlig initialkostnad.

Det är fråga om ett hantverk med tillverkning av efterfrågat antal exemplar, sällan mer än 20, utöver de sju s k pliktexemplaren till Kungl. Biblioteket och universitetsbiblioteken. Med mina dåliga resurser blir kvaliteten på häftena lidande, men jag hoppas att mina läsare ser mera till innehållet än till häftets utseende.

Påhejad av intresserade läsare försöker jag behandla posthistoria summariskt från vilken landsända som helst. I några fall kan dokumenten bli talande, i andra fall säger de mig knappast något. Tillgängliga poststationskort har visat sig kunna innehålla felaktiga uppgifter, varför jag måste reservera mig för tid- och namnuppgifter som inte är baserade på dokument i Postens centralarkiv. Det är i huvudsak de sistnämnda källorna som jag arbetar med.

Växjö den 26 maj 1992

Erik Lindgren

Inledning

Med namnet Westkinde öppnades vid 1874 års ingång en av de mer än 1300 svenska poststationer som under en treårsperiod kom till på grund av beslutet om att den s k kronobrevbäringen skulle upphöra. Det fanns två olika distributionsnät för svensk post, nämligen postverkets eget sedan 1636 samt kronobrevbäringen med betydligt äldre anor. På Gotland hade kronobrevbäringen sedan 1825 en form som skilde sig från fastlandets. På landshövdingen baron Cederströms föranstaltande inrättades en s k lantpost mellan Visby och samtliga pastorat inom länet. I Visby fanns då Gotlands enda postkontor. Med lantposten skulle befordras såväl landskansliets och andra myndigheters tjänstebrev som enskildas brev.

Efter en omfattande utredning beslöt 1873 års riksdag att postverket skulle överta kronobrevbäringen och i samband därmed anordna nya postgångar enligt överenskommelser som skulle träffas med länsstyrelserna. Regeringen hade anslutit sig till generalpoststyrelsens förslag före riksdagsbehandlingen men gjort det tillägget att poststationer borde "om så erfordras, öppnas en inom var socken". I poststyrelsens utlåtande till regeringen, när omorganisationsförslaget presenterades den 24 oktober 1872 angavs som ett villkor för postverkets övertagande av kronobrevbäringskyldigheten, att poststationer eller "brevbärarstationer" skulle öppnas **på lämpliga orter**. Därifrån var väl egentligen steget långt till regeringens uttryck "en i var socken". Det skulle också visa sig efter hand att socknar som inte fick egna poststationer, klagade över styvmoderlig behandling.

Grunderna för överenskommelser med länsstyrelserna fanns redan genom förarbeten under remisstiden, men omorganisationen genomfördes med stor brådska på vissa håll, där man satte en ära i att göra den omgående. Under det första halvåret 1874 genomfördes den i hälften av rikets län. På Gotland var man väl förberedd och där kunde till och med datumstämplar och sigill samt vissa andra nödvändiga inventarier levereras i god tid före 1874 års ingång. På andra håll fick man vänta länge på datumstämplarna, t ex i Kronobergs län under nära nog fem månader. Under mellantiden makulerade poststationsföreståndarna frimärkena på de avgående breven med bläck.

Westkinde, en av 46

Fastlandsbor är kanske inte i allmänhet så väl bevandrade i uttalet av gotländska orter. När jag under andra världskrigets slutskede läste postgeografi och måste lära mig den geografiska belägenheten av ca 4000 poststationer tror jag att lokalbefolkningen skulle ha lett överseende åt mitt uttal i många fall. Sedan 1941 hade namnet Västkinde i postens annaler ändrats till Väskinde, men jag tror inte att jag visste hur det skulle uttalas på gotländska.

När poststationen öppnades tillsammans med 45 andra poststationer på Gotland med 1874 års ingång stavades den Westkinde. Till föreståndare antogs kyrkoherde O Klintberg med 150 kr i årsarvode. Enligt poststyrelsens beslut i november 1875 övertogs befattningen av Catharina Lovisa Klintberg.

Undertecknad poststationsföreståndare är född 1811.

antogs till o. o. tjänsteman vid Postverket

och förordnades till nu innehavande befattning den 9 dec. 1873.

är härförutan kyrkoherde

O. Klintberg
Poststationsföreståndare

Detta är ett utdrag ur 1874 års personaluppgift för poststationen i Westkinde. Sådana uppgifter lämnades årligen under en lång tidsperiod av alla poststationsföreståndare.

I den organisation som rådde under lantpostens tid fanns det en linje från Visby som täckte behovet av såväl myndigheters som privat befordran av brev till och från Westkinde socken. Hur det skulle bli från 1874, det framgick av landshövdingens brev den 17 maj 1873 till poststyrelsen Där hette det bland annat

att postförslingen inom länet med tillhörande poststationer lämpligen skulle kunna ordnas på följande sätt:

i Norra häradet:
till nuvarande postlinjen Wisby-Slite-Fårö skulle anknytas i Bro socken en linje dels till Weskinde, Lummelunda, Martebo och Stenkyrka socknar, och dels till Fole, Hejnum och Källunge pastorater, allt med gående post. Brevemottagningsställen i Bro, Weskinde, Martebo, Stenkyrka, Fole, Hejnum och Källunge.

I Lärbro socken en linje dels till Kappelshamn och Hangvar kyrka, dels till Helvi socken och Kyleijhamn, allt med gående post. Brevemottagningsställen i Lärbro, Kappelshamn Hangvar invid kyrkan samt Kyleijhamn".

Detta korta utdrag visar bland annat hur posten skulle komma till den nya poststationen i Westkinde. I landskansliets citerade brev stavades orten utan t, något som ännu mera visar på svårigheten att i en uppsats som spänner över lång tid välja rätt stavsett. Det gäller inte bara **orters** stavning utan också stavning i allmänhet. För att inte försvåra läsningen har jag emellertid gått in för att modernisera stavningen i alla citat.

I landskansliets brev nämns alla de orter som var avsedda att få egna poststationer. Bland dem finns flera vars namn ger hembygdssamlade filatelisterna anledning att reagera. Stämplade frimärken är nämligen mycket sällsynta från dessa orter.

För Catharina Lovisa Klintberg gick livet sin gilla gång med dagliga rutiner i den lilla poststationen som efter allt att döma var inrymd i Westkinde prästgård. Den skulle hållas öppen på vissa tider men liksom kollegerna stod Catharina till tjänst när som helst. Postkunderna blev bortskämda.

Ett hot vilade emellertid över idyllen, för en ny omorganisation stod för dörren efter bara några år. Den kunde drabba Westkinde, där frimärksförsäljningen var relativt obetydlig.

Lantbrevbäring

I en framställning den 25 september 1876 till vår "störstämte, allernådigste konung" fann generalpoststyrelsen det inte möta någon svårighet att pröva frågan om "vilka stationer som, i anseende till synnerligen obetydlig rörelse, böra indragas". Man hade för övrigt redan vidtagit åtgärder i ett sådant syfte och man planerade för flera indragningar. Brevet till regeringen nämner inte vilka poststationer som redan hade dragits in, men det är lätt att kartlägga dem. Som exempel på poststationer med ett års eller kortare livslängd kan nämnas Malma, Kungsbarkarö och Setterbo i Västmanland, Lunden, Rya och Sannagården i Halland, Stenqvista i Södermanland och Södra Hjortseryd i Blekinge.

Poststationer som omgavs av andra poststationer vid samma postlinje kunde dras in, sedan regeringen den 17 mars 1876 hade medgett befordran med postbuderna av lösväskor som innehöll tjänstepost. Däremot kunde man inte utan vidare dra in poststationer som var ändpunkter för postlinjer. Om avståndet till närmaste poststation var "mera betydligt", kunde utgifterna för stationens bibehållande uppvägas av den nytta som allmänheten i den kringliggande orten hade av stationen. Från tillämpad praxis skulle man nu kunna göra avsteg om regeringen gillade åsikter som framfördes i poststyrelsens brev den 25 september 1876.

I de fall då avståndet var mindre mellan poststationerna och förekommande försändelser huvudsakligen utgjordes av brev till och från kronobetjäningen och prästerskapet, fanns det anledning att undersöka, om poststationen inte kunde ersättas genom "en brevbebring, nära överensstämmande med den som i andra länder äger rum å landsbygden".

Redan här märker vi sålunda funderingar över vilket sätt som rätteligen kunde användas för att betjäna landsbygdens postkunder. Det blev fråga om en balansgång mellan å ena sidan en fast postanstalt och å andra sidan en rörlig anordning med till en början mycket begränsade befogenheter, så begränsade att "den korresponderande allmänheten" ändå hade anledning att besöka en fast postanstalt.

Vestkinde lantpoststation upphör

Det blev ändå en mycket kort period för skolläraren som poststationsföreståndare i Vestkinde, där man nu hade börjat stava ordet med V i stället för W. I många kontrakt fanns det en passus om att poststationsföreståndaren utan föregående uppsägning skulle kunna skiljas från befattningen, om en järnvägsstation i närheten kunde överta uppgiften med posten. Det var nu aktuellt med järnvägsförbindelse från Visby till Vestkinde, men i Öbergs kontrakt fanns inte den nyssnämnda klausulen. Redan den 24 september påpekade postdirektör Ernst Wennström detta i ett brev till poststyrelsen med tillägget att någon åtgärd inte ansågs erforderlig. Det berodde på att Wennström då inte ansåg att poststationen i Vestkinde skulle förenas med den blivande järnvägsstationen enär "vederbörande järnvägsstyrelse fordrar en ersättning av 240 kronor per år, eller i det närmaste så stort belopp som i frankotecknen årligen omsättes vid Vestkinde poststation".

Nu hände sig att Gotlands Allehanda berörde det uppkomna problemet i en notis i tidningsnummer 171 för 1896.

Man trodde sig därför ha grundad anledning till det antagandet, att med öppnandet av Vestkinde järnvägsstation skulle följa, att denna sockens invånare finge daglig post. Men poststyrelsen, som gärna mottager erkännande för utveckling av landets postväsende, har denna gång annorlunda beslutit. En framställning i nyss antytt syfte lär, efter vad vi erfara, helt enkelt hava lagts till handlingarna.

Det är en besynnerlig uppfattning av ett verk, som varje år visar sig gå med ett betydligt överskott, att så där vilja knussla i smått. Det ser nästan ut som betraktades postverket såsom en inrättning mera avsedd att tjäna penningar, än att begagna sig av varje tillfälle som bjudes att tillmötesgå den korresponderande allmänhetens berättigade önsknings.

Vestkinde järnvägsstation bär inom sig fröet till en betydande utveckling och varder sannolikt inom kort större och mera livaktig, än flera av de övriga stationerna, så att något skäl, varför den skall behandlas mera styvmoderligt och rörelsen därstädes i sin tillväxt hejdas genom saknaden av daglig postförbindelse, kunna vi icke utfinna.

Vi hoppas därför att snart få mottaga underrättelsen om att postväsendet därstädes ordnats på tillfredsställande sätt.

Problemet löstes sedan August Bokström i ett brev på järnvägsbolagets vägnar den 25 januari 1897 förklarar sig "villig att få bestrida järnvägsstation förenad med poststation på de villkor som genom cirkulär äro bestämda". Den 1 september 1897 fick Öberg överlämna stämpel och sigill samt övriga inventarier till den utnämnde stationsföreståndaren Pehr August Nilsson. Förutom att svara för tågens säkra ankomst och avgång fick han ta ansvaret för samhällets postservice. För denna del av sysslan fick han inledningsvis 120 kr om året. I sammanhanget blev landsvägspostföringen mellan Duss och Vestkinde indragen.

Den tidtabell som medföljde postinspektionens brev till poststyrelsen om ändringarna vid tågstarten bär en handstil som postforskarna ofta kan stöta på i en särskild del av centralarkivet, nämligen avdelningen för "Holms excerpter". Teodor Holm, som blev kanske vårt lands flitigaste postforskare, tjänstgjorde vid denna tidpunkt på postinspektionskontoret i Stockholm och hade bland annat att handlägga förekommande trafikfrågor.

Visby - Vestkinde.
(Ö.D.)

(Från och med den 1 september 1897.)

Fk. Brl.

Tåg 12

3.35

4.5

Visby

Vestkinde

Denna spalt
läses nedifrån
och uppåt.

6.30

6.0

Tåg 11

Fk. Brl.